

Από το βιβλίο:
«Στην κόψη του σπαθιού και του στοχασμού»
του Αριστοτέλη Ράπτη

Ώρες Μοναστηριού

Κάθε φοιτητής, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών του, ονειρεύεται πότε θα έρθουν οι διακοπές για να πάει κοντά στους δικούς του. Εγώ

βέβαια μπορεί να μην είχα στα φοιτητικά μου χρόνια μάνα και πατέρα να με περιμένουν, αλλά είχα οικογένεια. Ο π. Γεννάδιος, ο ηγούμενος του μοναστηριού μας, ήταν ο πατέρας μου και αδερφός μου ένας άλλος φοιτητής από το διπλανό χωριό, την Αγναντιά, ο Ζήσης. Με τον Ζήση ήμασταν μαζί στο οικοτροφείο, όπου γνωριστήκαμε και μετά συναντηθήκαμε στο Μοναστήρι και αποκτήσαμε φιλία με τον Ηγούμενο π. Γεννάδιο, που έκτοτε μας θεωρούσε παιδιά του. Τις

διακοπές του καλοκαιριού, του Πάσχα και των Χριστουγέννων τις περνούσαμε στο Μοναστήρι. Έξι με επτά κιλά βάρους έβαζα πάνω μου εκεί κάθε καλοκαίρι, που μετά τα έχανα στην Αθήνα και γινόμουν ξανά σκελετός.

Είναι αλήθεια πως, αυτό που θα ανακαλύψω αν ανατρέξω στο βάθος του παρελθόντος μου, είναι ότι έχει κάτι από το Μοναστήρι αυτό. Στους στοχασμούς μου, στον ύπνο και στα όνειρά μου βασιλεύει, πάντα ξέχωρο και μοναχικό. Η ιστορία του χωριού μου, αλλά και της

γύρω περιοχής, έχει τη σφραγίδα του χιλιόχρονου αυτού μοναστηριού. Τα προσωπικά μου βιώματα σχετικά με αυτό έχουν να κάνουν περισσότερο με πρόσωπα, μνημεία, γεγονότα και θρύλους γύρω από τη μακραίωνη ιστορία του.

Όταν τώρα το επισκέπτομαι, νιώθω ότι εκείνες τις ώρες κάνω ανακωχή με τον θάνατο, μια που σε αυτόν τον λιγοστό χρόνο που βρίσκομαι εκεί νιώθω, αν όχι αθάνατος, τουλάχιστον ότι είμαι 1000 χρονών, όπως κι εκείνο. Μικρός μάλιστα είχα την εντύπωση ότι ο χώρος αυτός ήταν σφραγισμένος με τη βούλα της αιωνιότητας. Εκείνος ο μεγάλος, ο κατάμαυρος από τη χρήση τρούλος του μαγειρείου, που η κάπνα στο εσωτερικό του ήταν σαν ένας άλλος ακόμη εσωτερικός τοίχος, μου προκαλούσε δέος. Ήταν ένα με τον ήλιο, με τη βροχή, με το φεγγάρι που φέγγιζε πάνω του τις νύχτες και με τις ανησυχίες που συντρόφευαν τα όνειρά μου, όπως και τα φτερουγίσματα των γρύλων.

Γράφοντας αυτή τη στιγμή τις σκέψεις και τα συναισθήματά μου, νιώθω πως χτίζω το δικό μου Μοναστήρι. Αυτό που έχω μέσα μου, με τα ίδια θεμέλια, αλλά δίχως πέτρες, με πολλά παράθυρα που βλέπεις από έξω προς τα μέσα. Με πολλά καντήλια και με πολύ λιβάνι, για να μοσχομυρίζει ο τόπος κατάνυξη και ευλάβεια. και ο καπνός να χορεύει στον ρυθμό μιας μυστηριώδους βυζαντινής μουσικής και να κατευθύνεται ψηλά προς τον σκοτεινό θόλο του μικρού του ναού.

Ο κόσμος είναι ένα μονοπάτι σ' ενός καλόγερου το μάτι

Το πεζούλι του Μοναστηριού δημιουργούσε δυο πέτρινους «καναπέδες» ένθεν και ένθεν της κυρίας εισόδου του. Σε αυτό το πεζούλι κάναμε με τον παππού μου πολλές συζητήσεις. Όταν μεγάλωσα και είχα φιλοσοφικές ανησυχίες, μου άρεσε να βυθίζομαι στις σκέψεις και στις ρήσεις των μεγάλων φιλοσόφων. Αδυναμία μου ήταν πάντα ο σκοτεινός φιλόσοφος, ο Ηράκλειτος. Ήταν τα αστέρια που τρεμοσβήνανε σαν τους στοχασμούς μου; Ήταν η αόρατη φλόγα μέσα στις σκοτεινές σπηλιές του μυαλού μου σαν τις σπίθες από το «πυρ το αείζων»; Έβλεπα τόσα πράγματα τη νύχτα, που δεν μπορούσα να τα δω την ημέρα. Και όταν ακόμη μεγάλωσα και περνούσα τις διακοπές μου στο Μοναστήρι, αποφεύγαμε να κάνουμε φιλοσοφικές συζητήσεις μέσα στο προαύλιό του. Στο πεζούλι ζούσαμε

στον κόσμο των αισθήσεων και της αμφισβήτησης, όμως την ώρα που περνούσαμε την κυρία πύλη και μπαίναμε στο προαύλιο του Μοναστηριού, εκεί ήτανε ένας άλλος κόσμος, ο κόσμος της αυστηρότητας, των τύψεων - όλων των ενοχών που κουβαλούσες μέσα σου εισερχόμενος σε αυτό - της ελπίδας, αλλά και της λύτρωσης και της επικοινωνίας με το θείο.

Δεν υπήρχαν τότε άλλοι μοναχοί στο Μοναστήρι. Έρχονταν για πολύ λίγο καιρό και μετά έφευγαν. Προτιμούσαν τα μοναστήρια που ήταν πιο κοντά στον «πολιτισμό». Το δικό μας ήταν πολύ απομακρυσμένο και φτωχικό.

Ένα καλοκαίρι αντάμωσα εκεί τον πατέρα Δωρόθεο. Ήταν μοναχός του Αγίου Όρους και δεν γνωρίζω αν αποβλήθηκε από εκεί ή έφυγε μόνος του. Ο π. Δωρόθεος δεν ήταν ένας συνηθισμένος καλόγερος και ούτε των υπερκόσμιων λογισμών. Συνήθως οι μοναχοί είναι πολύ κλειστοί στον εαυτό τους. Δεν εκδηλώνουν εύκολα τα συναισθήματά τους και είναι απόμακροι. Ο π. Δωρόθεος είχε μια γνήσια ανθρωπιά, αν και δεν έκανε παρέα με ανθρώπους. Όταν καθόμασταν στο πεζούλι και συζητούσαμε και έβλεπε έναν άνθρωπο να πλησιάζει, κλειδωνόταν στο κελί του. Η μόνη συντροφιά του ήταν το κάπνισμα. Κάπνιζε γύρω στα 100 τσιγάρα την ημέρα. Ήταν 45 χρονών. Η μοναξιά ήταν η ίδια η ζωή του.

Ένα βράδυ, την ώρα που το φως με το σκοτάδι έσμιγαν, ξεπρόβαλε μια γυναικεία φιγούρα ξαφνικά στα 20 μέτρα. Βλέπω τον π. Δωρόθεο να τσακίζεται κυριολεκτικά να φεύγει, λες κι ερχόταν ο διάβολος. Την άλλη μέρα, στο πεζούλι, τον ρώτησα:

- Γιατί, πάτερ Δωρόθεε, έφυγες με τέτοιο τρόπο χτες το βράδυ;
- Μα είμαι μοναχός και πρέπει να τηρώ αυστηρά τους ιερούς κανόνες.

Τα λόγια του πήγαιναν κατευθείαν στην καρδιά μου και άλλοτε με μελαγχολούσαν και άλλοτε μου προκαλούσαν σεβασμό. Δεν μου μιλούσε ποτέ γι’ αγίους και ασκητές, όπως συνηθίζεται πολύ με τους καλόγερους. Μου έδινε την εντύπωση ότι η ψυχή του ποθούσε τη ζωή και από εκεί αντλούσε τον πόθο της αγάπης, χωρίς να προδίδει – τουλάχιστον ενώπιόν μας - τους κανόνες της μοναχικής ζωής. Ζούσε σε έναν δικό του κόσμο.

- Πάτερ Δωρόθεε, γιατί καπνίζεις τόσο πολύ; Θα πεθάνεις.
- Το ξέρω, αλλά δεν με νοιάζει, μπορεί να είναι προτιμότερο.
- Όχι, πάτερ Δωρόθεε, ο θάνατος δεν δίνει ποτέ λύση σε κανένα μας πρόβλημα. Απαιτεί σεβασμό, όπως και η ζωή. Συγχωρήστε με, πάτερ Δωρόθεε, δεν σας κάνω μάθημα, αλλά το θάρρος για να τα πω αυτά μου το δίνετε εσείς με την ειλικρινή σας στάση και συμπεριφορά. Μας φοβίζουν και μας αγχώνουν τα προβλήματα της ζωής και γι’ αυτό δεν φταίνε τα προβλήματα, αλλά εμείς οι ίδιοι με τον τρόπο που προσπαθούμε να τα λύσουμε ή να τα αντιμετωπίσουμε.
- Με εκπλήτεις Αριστοτέλη μου, με αυτά που μου λες. Πρώτη φορά μου δίνεται η ευκαιρία να ανοίξω διάλογο με έναν συνάνθρωπό μου, που έχει κάτι να μου πει. Μια ζωή ζούσα στο Άγιο Όρος μέσα στη μοναξιά προσπαθώντας να αντιμετωπίζω τους φόβους μου με την προσευχή, με τη νηστεία και με την κουβέντα που έκανα με τον εαυτό μου. Γι’ αυτό εξάλλου λέγομαι και μοναχός. Δεν κρύβω ότι αυτή η συζήτηση με ανακουφίζει, αλλά πίστεψέ με, δεν νιώθω ότι θα μας οδηγήσει κάπου, έτσι που να νιώσω ξαλαφρωμένος. Επίτρεψέ μου να τη σταματήσουμε δω. Είναι αργά πια για μένα

Παρατήρησα ότι ο τόνος της φωνής του προσαρμοζόταν τέλεια στην ακαθόριστη θλίψη που δημιουργούσε η απογευματινή ώρα του Μοναστηριού, παρ’ όλα τα γλυκά χρώματα που εξέπεμπε ο ήλιος την ώρα που αποχαιρετούσε τη γη.

Άνοιξε μια μισο-αδειασμένη κούτα των 100 τσιγάρων, πήρε ένα από αυτά, έβγαλε και έναν αναπτήρα με τσακμάκι και φυτίλι και προσπαθούσε με τη σπίθα του τσακμακιού να ανάψει το φυτίλι. Μόλις το κατάφερε, ρούφηξε με τέτοιο πάθος τον καπνό του τσιγάρου, που η ποσότητα που εξέπνευσε σκέπασε το πρόσωπό του. Σεβάστηκα την επιθυμία του να μη συνεχίσουμε τη συζήτηση και μια μελαγχολία μάς κατέλαβε και τους δυο μας.

Δίπλα μας το παγόνι άνοιγε τα πανέμορφα φτερά του και ένα σπουργίτι το περιτριγύριζε. Για μια στιγμή το έχανε από τα μάτια σου και νάτο πάλι κοντά στο παγόνι. Παρατηρούσαμε συνεχώς και οι δυο μας αυτή τη σκηνή σαν μια διεξοδο στην παγωμάρα που κυριαρχούσε εκείνη τη στιγμή. Για να αλλάξω το μελαγχολικό κλίμα, λέω στον

πατέρα Δωρόθεο, απευθυνόμενος σε αυτόν στον ενικό:

- Πάτερ, λες το σπουργίτι να ζηλεύει την ουρά του παγονιού και το ενοχλεί;
- Μάλλον θα το λυπάται, που έχει τόσο βάρος στην ουρά του και δεν είναι καλύτερο σαν αυτό να πετάει, απάντησε.

Μετά σώπασε και το βλέμμα του καρφώθηκε απέναντι στην πλαγιά, που τη διέσχιζε ένα φιδωτό δρομάκι και ανάμεσα σε θεόρατα πεύκα, την ώρα που μέσα στη σιωπή του ουρανού με τις χρυσαφένιες ανταύγειες ακουγόταν η μουσική της φλογέρας ενός τσοπάνη. Στο βλέμμα του διέκρινε μια εναλλαγή συναισθημάτων, καθώς αυτό γινόταν τότε άγριο, τότε θλιμμένο, τότε γαλήνιο και τότε ένωσα πως δεν μου άφηνε άλλα περιθώρια να του κάνω ερωτήσεις.

Η ματιά του εξακολουθούσε να είναι καρφωμένη στην πλαγιά κάμποση ώρα, κυριευμένη από έναν απόμακρο πόθο και μια άφταστη ελπίδα ήταν ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του, λες και αντίκριζε το «μεγάλο αντίπερα» στο πιο μακρινό τέρμα της ζωής του. Κατόπιν, το βλέμμα του γαλήνεψε, σαν να δέχτηκε τη βουλή της μοίρας του, όπως ένα πουλί μέσα στο κλουβί, που όταν του ανοίγουν την πόρτα για να πετάξει, συνειδητοποιεί πως τα φτερά του είναι αδύναμα και παραλυμένα. Γύρισε προς το μέρος μου, με τα μάτια του παραδομένα σε μια θολή οπτασία και κοιτάζοντάς με σαν να ήθελε κάτι να μου εξομολογηθεί εμπιστευτικά, μου είπε με μια φωνή αλλοιωμένη από τη συγκίνηση:

- Αριστοτέλη, ξέρεις ποια επιθυμία μου θα ήθελα να πραγματοποιηθεί τώρα κι ας πέθαινα την άλλη στιγμή;
- Τι, πάτερ Δωρόθεε;

Μια σιωπή μερικών λεπτών ακολούθησε και κατάλαβα πως ήθελε να μιλήσει για πράγματα που βρίσκονται πέρα από κάθε ελπίδα. «Κι ας πέθαινα την άλλη στιγμή», είχε πει!. Με ξάφνιασε και διερωτήθηκα: τι να είναι άραγε αυτό που ο θάνατος θα έδινε νόημα στη ζωή του, καθώς θα το αντάλλαζε με αυτόν; Τι είναι αυτό που θα τον απελευθέρωνε από τα δεσμά της μοναχικής ζωής και θα θεράπευε τον παρελθόν του; Σε ποιο κομμάτι της ύπαρξής του ήθελε να παρέμβει, για να ανατρέψει την πραγματικότητα αυτής της στιγμής; Φαίνεται ότι τα τόσα χρόνια που χαράμισε με τις προσευχές, τους ψαλμούς, τις δοξολογίες και τις

νηστείες, ποτέ δεν θα ένιωσε τον Θεό τόσο ζωντανό κοντά του, ενώ με την ανεκπλήρωτη αυτή επιθυμία εκείνης της ώρας θα Τον πλησίαζε και θα Τον συναντούσε την άλλη στιγμή.

Τέτοιες σκέψεις περνούσαν από το μυαλό μου, καθώς το ονειροπόλο βλέμμα του καρφωνόταν για μια ακόμη φορά στο μονοπάτι της απέναντι πλαγιάς, σαν να μην ήθελε να διαλυθεί έτσι γρήγορα η εικόνα της φαντασίας του, καθώς αντίκριζε αυτό το «όνειρο» σαν το πιο αληθινό πράγμα της ύπαρξής του.

- Βλέπεις Αριστοτέλη αυτό το μονοπάτι, απέναντι στην πλαγιά; Με ρωτάει εκείνος, με σιγανή φωνή.
- Ναι πατέρα Δωρόθεε, του λέω, το βλέπω.

Η φωνή του μαλάκωσε παράξενα και, με μια τρεμάμενη θλίψη στο πρόσωπό του, μου αποκάλυψε τη σκέψη που κρυβόταν πίσω από το βλέμμα του, τη λαχτάρα του να δώσει νόημα στην ανώφελη ζωή του, να αντικρίσει έτσι, με έναν μοναδικό τρόπο, τον Θεό του:

- Αυτό που θα ήθελα, μου λέει, είναι να διασχίζω αυτό το μονοπάτι, αγκαλιασμένος με μια γυναίκα κι ας πέθαινα την άλλη στιγμή!

Ξεκόλλησε τότε το βλέμμα του από το μονοπάτι, το χαμήλωσε για να βλέπει τη γη, σηκώθηκε αργά και έφυγε, χωρίς να περιμένει καμιά απάντηση από μένα.

Για λίγο τα έχασα, καθώς προσπαθούσα να φανταστώ ποια ακριβώς ήταν τα συναισθήματα εκείνα του σεμνού αυτού μοναχού, που τον έκαναν να εκφράσει αυτή την επιθυμία. Μια επιθυμία, που θα μπορούσε να την ανταλλάξει με τον ίδιο τον θάνατό του.

Συγκλονίστηκα από αυτή τη φράση του π. Δωρόθεου, ιδιαίτερα από το γεγονός ότι έκανε αυτή την εξομολόγηση σε μένα. Όλοι μας συνηθίζουμε να εκφράζουμε παρόμοιες ευχές, που τελειώνουν με τη φράση «κι ας πέθαινα την άλλη στιγμή», όμως συχνά το νόημά της είναι παροδικό. Να ήταν άραγε και για εκείνον στιγμιαία αυτή η ευχή και την άλλη στιγμή να ένιωθε τύψεις που την ξεστόμισε; Δεν κρύβω πάντως ότι κολακεύτηκα που μου την εκμυστηρεύτηκε ένας μοναχός.

Αν ήμουν ζωγράφος, θα αποθανάτιζα όλη τη σκηνή με έναν πίνακα, όπου θα υπήρχε αυτό το πανέμορφο μονοπάτι και θα έβλεπα τον π. Δωρόθεο να το διέρχεται αγκαλιασμένος με μια γυναίκα, που να μην είναι μόνο γυναίκα, αλλά να είναι μισό όνειρο, μισό γυναίκα και πίσω

να ακολουθούν τα παιδιά του, σαν έρωτες με φτερά. Και θα ήταν αυτός ο περίπατος το πανέμορφο τέλος της ζωής του: η στροφή του μονοπατιού, που θα τον έκανε αόρατο στα μάτια μας. Η στροφή, το τελευταίο συμπλήρωμα της ζωής του. Ο πιο ωραίος θάνατος, που μπορούσε να τον ζήσει μόνο με τη φαντασία του...

Την άλλη μέρα, πάλι καθισμένοι στο ίδιο το πεζούλι, ρώτησα τον π. Δωρόθεο:

- Θα μου επιτρέψεις, π. Δωρόθεε, να σου κάνω μια ερώτηση; Τι ήταν αυτό που σε ώθησε κάποτε να γίνεις μοναχός;
- Δεν έγινα με τη θέλησή μου, αλλά με κάνανε. Με έταξε ο πατέρας μου, όταν κινδύνεψε στη θάλασσα και με πήγε στο Άγιο Όρος, όταν ήμουνα 12 χρονών. Συνηθίζεται αυτό στην Κεφαλονιά.

Ο π. Δωρόθεος δεν ήταν παρά ένας μουσαφίρης της ζωής. Θύμα μιας πατριαρχικής αντίληψης, μιας άκριτης ενέργειας που μοιάζει με κατάλοιπο των ανθρωποθυσιών στις πρωτόγονες κοινωνίες.

Το μαγειρείο με τον τρούλο

Όταν έβλεπες το Μοναστήρι από μακριά, δέσποζε ο μαύρος τρούλος του μαγειρείου, που πάντα κάπνιζε. Στα 1000 χρόνια ζωής του μοναστηριού, πολλές πυρκαγιές εξαφάνισαν κειμήλια, βιβλιοθήκες που, όπως λέγεται, ήταν από τις πλουσιότερες των μοναστηριών της περιοχής. Το μόνο τμήμα του, που δεν φοβόταν τη φωτιά, ήταν το μαγειρείο. Για τον λόγο αυτό επιβίωσε για 770 χρόνια. Ήταν το μέρος, όπου δεν φοβόμουν καθόλου. Ένιωθα να με προστατεύει η φωτιά με τη λάμψη και τη θαλπωρή της. Οι τρούλοι συνήθως υποδηλώνουν ναούς και όχι μαγειρεία. Εδώ φαίνεται ότι ήταν ο ναός της λατρείας της γήινης υπόστασης του θείου. Πιθανόν γι'

Το μοναστήρι με τον τρούλο του μαγειρείου

αυτό μου άρεσε τόσο πολύ ο χώρος αυτός. Παρατηρούσα τον καπνό να ανεβαίνει, έφτανε στον τρούλο, έκανε βόλτες και μετά έβρισκε ένα από τα πολλά παραθυράκια, το έσκαγε και ταξίδευε στον ουρανό. «Κοίταξε», έλεγα μέσα μου, «η φωτιά έχει δυο παιδιά. Τη στάχτη και τον καπνό. Ενώ ο καπνός ταξιδεύει για τον ουρανό, η στάχτη είναι καταδικασμένη να είναι δεμένη με τη γη. Η φωτιά μοιάζει με τον πόλεμο. «Πόλεμος πάντων πατήρ πάντων βασιλεύς, τους δε θεούς ανέδειξε τους δε ανθρώπους, τους δε δούλους εποίησε τους δε ελεύθερους», έλεγε ο Ηράκλειτος. Και η στάχτη μένει εδώ, όπως τα απομεινάρια της ματαιότητας...

Μαγειρεύαμε σε αυτό το μαγειρείο. Ο Ηγούμενος π. Γεννάδιος, ήταν ένας μάγος στην κουζίνα και η φήμη του αυτή έφτανε πολύ μακριά. Αν και απομονωμένος, απορούσες πώς κατάφερνε να συνδυάζει την εμπειρία και τη φαντασία πολλών αιώνων και πολλών τόπων μαζί. Όταν φυσούσε ο άνεμος και δεν είχε αναπαμό και το μουγκρητό του αέρα περνούσε από τα παράθυρα του τρούλου και εγκλώβιζε τον καπνό στο εσωτερικό του μαγειρείου, εμείς ήμασταν βουτηγμένοι στα δάκρυα και βήχαμε. Αφιλόξενο το μαγειρείο αυτές τις ανεμοδαρμένες νύχτες. Αν κοιτούσες ψηλά προς τον τρούλο, έβλεπες ένα μαύρο πέπλο, ένα σάβανο από καπνό, που ξεσκέπαζε την άλλη όψη της ύπαρξής μας. Τότε σβήναμε τη φωτιά και με ένα φανάρι μέσα στο βουβό σκοτάδι πηγαίναμε στο πιο απομακρυσμένο κελί του Μοναστηριού, εκεί όπου μας περίμενε η ζεστασιά του τζακιού. Όταν πάλι τα βράδια ήταν ήρεμα με ολόγιομο φεγγάρι, η φεγγαροφώτιστη σιωπή της νύχτας περνούσε μέσα από τα ανεμοδαρμένα και καπνισμένα ανοίγματα του τρούλου και, παίζοντας με τη λάμψη της φωτιάς, γαλήνευε καθώς εισχωρούσε σαν μια γλυκιά μελωδία στις μοναξίες όλων μας. Στις μοναξίες που αναζητούσαν να βρουν φωνή στη σιωπή του Θεού, που μας φόβιζε. Μέσα σε μια τέτοια ατμόσφαιρα, οι ονειροπολήσεις γίνονταν λωλές και η μυστηριώδης πνοή του Θεού θρονιαζόταν στο άδυτο της καρδιάς μας.

Όταν μετά από πολλά χρόνια επέστρεψα στο χωριό, αντίκρισα το Μοναστήρι χωρίς τον τρούλο του μαγειρείου. Ο αποτρόπαιος ήχος της καταστροφής του πέρασε σαν μαχαιριά από την καρδιά μου, σπάζοντας μερικές από τις χορδές του δοξαριού της, που ξεχύθηκαν μέσα μου. Επτακόσια εβδομήντα χρόνια ιστορίας εξαφανίστηκαν σε

λίγες ώρες κάτω από τα χτυπήματα μιας μπουλντόζας! Αχ, αυτή η απερισκεψία του νεοέλληνα που, μέσα στην άγνοια και την απαιδευσιά του, χτίζει πάνω στα συντρίμια της Ιστορίας του, περιφρονεί το παλιό, μη γνωρίζοντας την αξία και την ομορφιά της αυθεντικότητάς του. Γκρέμισμα στο βωμό της ανοικοδόμησης! Όπως τότε, που οι βυζαντινοί έχτιζαν τους χριστιανικούς ναούς στα συντρίμια των αρχαίων ναών. Για μια στιγμή ένιωσα πως ο θεός του γκρεμισμένου τρούλου δεν θα το συγχωρούσε ποτέ αυτό.

Ο πατέρας Γεννάδιος πέθανε και το Μοναστήρι το ανέλαβε μια ομάδα από νέες μοναχές, που έδωσαν τη ζωή τους για την επιβίωσή του. Δεν ήταν μόνο ο τρούλος του μαγειρείου που γκρεμίστηκε. Και ο τρούλος του ορθόδοξου ελληνισμού είχε αρχίσει και αυτός να τρίζει. Την περίοδο εκείνη, η χώρα μας περνούσε τη φάση της μετάβασης από το μετεμφυλιακό κράτος σε ένα κράτος ψηφοθηρικού αναχρονιστικού λαϊκισμού και ενός πρωτόγονου «προοδευτισμού», που θεωρούσε ότι από μόνο του το αδιάκριτο γκρέμισμα και η πολεμική ενάντια σε ορισμένους θρησκευτικούς θεσμούς θα επέβαιναν αυτομάτως προς όφελος των φτωχότερων τάξεων, γιατί έτσι δήθεν επιτυγχάνεται η αφύπνισή τους και παραχωρείται σε αυτές ένα μέρος δύναμης και εξουσίας.

Δηλαδή όσο στείρος υπήρξε ο συντηρητικός λογιotaτισμός, η απροσάρμοστη προγονοπληξία και η υποκριτική χωρίς κανένα αντίκρισμα, «εθνικοφροσύνη», άλλο τόσο άγονος και αντιδιαλεκτικός αποδείχθηκε ο κοντόφθαλμος οικονομισμός, ο ανιστόρητος «εκσυγχρονισμός» και ο ψηφοθηρικός λαϊκισμός.

Τότε καταλάβαμε κι εμείς που ελπίζαμε σε αλλαγές, ότι άλλο είναι τα λόγια στα βιβλία και άλλο η πραγματικότητα. Αντί να χτίζει δίκαιους νόμους, η «μεταπολίτευση» υπέθαλψε τις εχθρικές βλέψεις των πολιτών απέναντι στα μοναστήρια. «Από το ένα άκρο στο άλλο! Πότε άραγε θα μπορέσουμε να βρούμε τον χρυσό κανόνα του μέτρου σε αυτή τη χώρα»; Σκέφτομαι τώρα, καθώς έρχεται στον νου μου ένα περιστατικό, που με ξαναέφερε κοντά στο Μοναστήρι μετά από πολλά χρόνια απουσίας μου.

Το Μοναστήρι Σταγιάδων ήταν κάποτε από τα πλουσιότερα της περιοχής, έγινε όμως με τα χρόνια ένα από τα πιο φτωχά. Το μόνο

περιουσιακό στοιχείο που του είχε απομείνει για να συντηρείται, ήταν ένα δάσος στο Ρίγκλοβο, από το οποίο είχε λίγα έσοδα από την ξυλοκοπή. Οι κάτοικοι όμως ενός διπλανού χωριού, την εποχή που προανέφερα, φορώντας κουκούλες (όπως οι διαρρήκτες τραπεζών) λεηλατούσαν το δάσος προς ίδιον όφελος, χωρίς να παρεμποδίζονται από την αστυνομία ή από άλλη υπεύθυνη κρατική αρχή και συγχρόνως επιτίθεντο στους ανθρώπους του Μοναστηριού που πήγαιναν εκεί. Παρόλο που δίπλα υπήρχαν και ιδιωτικά δάση, αυτά δεν τα λεηλατούσαν. Με τον τρόπο αυτό, ένα ιστορικό κομμάτι του πολιτισμού μας οδηγούνταν σε αφανισμό κι εμείς διατρανώναμε πως για μας η Ιστορία δεν σήμαινε τίποτα.

Δραστηριοποιήθηκα άμεσα γράφοντας σχετικά άρθρα στις τοπικές εφημερίδες και επισκεπτόμενος τους τοπικούς πολιτικούς παράγοντες, χωρίς, δυστυχώς, κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα. Όλοι υπολόγιζαν το δικό τους πολιτικό και κομματικό κόστος. Τον καιρό εκείνο έτυχε να γνωρίσω έναν Τρικαλινό δικηγόρο με πολύ έντονη προσωπικότητα, τον Θανάση Κωλέττη. Συζήτησα μαζί του την υπόθεση και μου είπε ότι η λύση είναι μονόδρομος: έπρεπε να ακολουθηθεί η δικαστική οδός. Στην ερώτησή μου πόσα χρήματα θα χρειαζόταν ο ίδιος για να φέρει σε πέρας την υπόθεση αυτή, απάντησε.

- Όταν υπηρετείς την υπόθεση της διάσωσης της πολιτιστικής σου κληρονομιάς, αυτό από μόνο του είναι ανταμοιβή και ιερή υποχρέωση για τις νέες γενιές.

Μαζί με τον αξιόλογο αυτόν άνθρωπο κερδίσαμε την υπόθεση. Το δικαστήριο είχε αναγνωρίσει και καταδικάσει τις πράξεις παρανομίας και βιαιοπραγίας των χωρικών, αν και οι περισσότεροι είχαν καλύψει την ταυτότητά τους κάτω από την κουκούλα και δεν αποκαλυφτήκαν ποτέ.

Το τραγελαφικό είναι ότι όλοι αυτοί οι τοπικοί πολιτικοί παράγοντες που αδιαφορούσαν για την εγκληματική αυτή ενέργεια των χωρικών σε βάρος του Μοναστηριού, όταν γιορτάστηκαν τα χίλια χρόνια λειτουργίας του μοναστηριού με την παρουσία και του Αρχιεπισκόπου και του Προέδρου της Δημοκρατίας, ήταν πρώτοι-πρώτοι στις εκδηλώσεις.

Ο Μπάρμπα-Μανώλης

Ο Μπάρμπα-Μανώλης ήταν ο ένας και μοναδικός υπάλληλος του Μοναστηριού στην περίοδο της ηγουμενίας του π. Γενναδίου και καταγόταν από το χωριό μου.

Στο Μοναστήρι επικρατούσε πάντα άκρα ησυχία, που μερικές φορές διακόπτονταν από ένα μακρινό γαύγισμα ενός σκύλου ή από τα κελαϊδίσματα των πουλιών. Ξαφνικά, μερικές φορές ακούγαμε τον Μπάρμπα-Μανώλη να μιλάει σε κάποιον και αναρωτιόμασταν ποιος μας επισκέφτηκε. «Ο Μπάρμπα - Μανώλης είναι και μιλάει στον γάιδαρό του!», μας έλεγε ο π. Γεννάδιος.

Ο γάιδαρος του Μπάρμπα-Μανώλη ήταν το μεταφορικό μέσο του Μοναστηριού. Συνήθως, όταν ο Ηγούμενος πήγαινε στην Μητρόπολη ή στην Καλαμπάκα για να ψωνίσει, τον μετέφερε το καλοκαίρι σε μια απόσταση τριών περίπου χιλιομέτρων στη θέση εικόνισμα ή τον χειμώνα στο χωριό Οξύνεια, που απείχε μιάμιση περίπου ώρα περπάτημα. Από εκεί έπαιρνε ένα παμπάλαιο λεωφορείο, σαν αυτά που βλέπουμε τώρα να κυκλοφορούν στην Αφρική.

Σε μας ο Μπάρμπα-Μανώλης ήταν πολύ φειδωλός στην κουβέντα του και με το ζόρι προσπαθούσαμε να του βγάλουμε μια λέξη. Μόνο στον γάιδαρό του ήταν φλύαρος. Εμένα και τον Ζήση μας αγαπούσε πολύ ο Μπάρμπα-Μανώλης, αλλά ουδέποτε το έδειχνε. Όταν ο γάιδαρος αρρώστησε, ήταν συνέχεια κοντά του. Επιστρέφοντας μάλιστα μια στιγμή από το χωριό, ακούσαμε με τον Ζήση μοιρολόγια, που έβγαιναν από τον χώρο όπου ήταν η παράγκα του γαϊδάρου. Την ώρα που τρώγαμε, ο Ζήσης ειρωνεύτηκε τον Μπάρμπα-Μανώλη, που έκλαιγε για έναν γάιδαρο. Ο Μπάρμπα - Μανώλης είπε δυο λόγια μόνο: «Πού ξέρετε εσείς από πόνο...».

Ένα παραπέτασμα υψωνόταν ανάμεσα σε μας και τον Μπάρμπα-Μανώλη. Δυο διαφορετικοί κόσμοι. Κρατούσε πεισματικά την άποψη πως η ιστορία της ζωής του ήταν κάτι που δεν αφορούσε τους άλλους. Εμείς ξέραμε μόνο, πως το ένα έκτο περίπου της ζωής του και παραπάνω το είχε περάσει σε πολέμους. Ήταν το 1909, τότε που ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος, ευρισκόμενος σε διένεξη με τον Ελευθέριο Βενιζέλο, κατασκήνωσε στο Μοναστήρι μας. Όταν ο Κωνσταντίνος πληροφορήθηκε ότι οι αντίπαλοι ήξεραν πού βρισκόταν και ότι Γαλλο-

Μαροκινό στράτευμα κατευθυνόταν προς το Μοναστήρι, εκείνος αναχώρησε για τη Γερμανία μέσω Σερβίας, ακολουθούμενος και από δέκα κατοίκους του χωριού, μεταξύ των οποίων και ο Μπάρμπα-Μανώλης.

- Γιατί Μπάρμπα-Μανώλη δεν μας λες τίποτα για το ταξίδι σου στη Γερμανία; Είναι αλήθεια ότι πήγες εκεί με τον βασιλιά;
- Ναι, αλήθεια είναι. Και σώπαινε.
- Να σας πω εγώ, λέει ο π. Γεννάδιος. Μόλις έφτασε στη Γερμανία, κρίθηκε ανεπιθύμητος. Έτσι έφυγε με την παρέα του και πήγε στην Κρήτη. Και από εκεί, πού νομίζετε ότι βρεθήκανε; Στη Μικρά Ασία! Φτάσανε και μέχρι την Άγκυρα.

Μια Οδύσσεια ήταν η ζωή του Μπάρμπα-Μανώλη. Κανείς μας ποτέ δεν έμαθε λεπτομέρειες, ούτε τις περιπέτειές του, ούτε τι σήμαιναν για εκείνον τόσα χρόνια ζωής που είχε αφήσει πίσω του, στους ξένους τόπους. Τι να έκρυβε άραγε στα κατάβραθα της ψυχής του; Ίσως αυτό να είναι και η αιτία της απόδρασής του στη σιωπή. Όλο αυτό το βάρος το σήκωνε μόνος πάνω στους ώμους του. Δεν ήθελε ή δεν χρειαζόταν βοήθεια. Η σιωπή μέσα στην καρδιά του ήταν το πέπλο που κάλυπτε καλά τις πληγές του. Το βλέμμα του ήταν πάντοτε σαν να ατένιζε το τίποτα, σε έναν δρόμο ερημωμένο από νόημα και καθημερινές έγνοιες.

Μόλις βράδιαζε, μαζευόμασταν στο εκκλησάκι εγώ, ο Ζήσης, ο Μπάρμπα-Μανώλης και ο π. Γεννάδιος. Δεν χτυπούσαμε σήμαντρα και καμπάνες, εκτός και αν ήταν Μεγάλοι Εσπερινοί. Ο Ζήσης, ως καλύτερος ψάλτης, καθόταν στο δεξί ψαλτήρι κι εγώ στο αριστερό. Ο π. Γεννάδιος υποκαθιστούσε τον ιερέα (ο π. Γεννάδιος δεν ήταν ιερωμένος, διότι ο ίδιος θεωρούσε ανάξιο τον εαυτό του να κατέχει αυτή τη θέση. Επέλεξε να μείνει απλά ένας μοναχός). Ο Μπάρμπα-Μανώλης ήταν το εκκλησίασμα. Καθόταν δίπλα μου και πολλές φορές αλληλοκοιταζόμασταν κάτω από το φως των κανδηλιών που τρεμόσβηνε και με το βλέμμα μας γκρεμίζαμε τα σύνορα που υπάρχουν ανάμεσα στα νιάτα και τα γηρατειά, στα λόγια και τα βιώματα, με ένα συγκαταβατικό χαμόγελο κατανόησης.

Ο Ηγούμενος π. Γεννάδιος

Οι όρθροι ποτέ δεν μου δημιουργούσαν κατάνυξη, αλλά οι αναμνήσεις από τους εσπερινούς ακόμα αγγίζουν τις χορδές της καρδιάς μου με μια ουράνια μελωδία. Δεν ξέρω γιατί. Ήταν το πέπλο της νύχτας σαν το συμπλήρωμα της μέρας, όπως ο θάνατος που είναι το τελευταίο συμπλήρωμα της ζωής; Ένωθα ότι ο εσπερινός έφραζε τις θύρες που οδηγούν στις αισθήσεις μας και στις πλανερές φαντασίες. Στον εσπερινό έβλεπες την ημέρα σαν λουλούδι να μαραίνεται και συνειδητοποιούσες ότι τίποτε δεν κρατά για πάντα και, αντί να θρηνείς, το σκέφτεσαι και το χαίρεσαι. Τα πρωινά, αντίθετα, με γέμιζαν με πόθους, με επιθυμίες, προσδοκίες. Το γλυκοχάραμα απλώνει με σπατάλη το φως στα πρόσωπα όλων μας και σου δίνει φτερά για να πετάξεις σε έναν κόσμο αισθησιακό, πέρα από τον θάνατο, κάνοντάς σου γλυκιά τη ζωή. Αυτό ο π. Γεννάδιος το σεβόταν και ουδέποτε με πίεσε να συμμετάσχω σε όρθρο. Μόνο τις Κυριακές και τις μεγάλες γιορτές πήγαινα στους όρθρους.

Ο π. Γεννάδιος δεν τα είχε και τόσο καλά με υποκρισίες και φαρισαϊσμούς. Την περίοδο εκείνη μάλιστα επισκέπτονταν πολλοί ιερωμένοι της αδελφότητας αυτής το Μοναστήρι και μπορεί μεταξύ μας να τους κριτίκαρε, απέναντί τους όμως με πολλή αγάπη και σεβασμό τους συμπεριφερόταν. Σε πολλές συζητήσεις που γίνονταν, μπορεί να διαφωνούσε, αλλά πάντα η κριτική του ήταν καλοπροαίρετη και όχι δογματική.

Μόλις επικράτησε η Χούντα, καλέσανε τον π. Γεννάδιο στη Μητρόπολη και του ανακοίνωσαν πως δεν ήταν δυνατόν να φιλοξενοούνται στο Μοναστήρι άτομα που έχουν «κομμουνιστικές» αντιλήψεις. Ακούγοντας αυτά ο π. Γεννάδιος, αγανάκτησε λέγοντας πως η κατηγορία είναι συκοφαντική. Τα παιδιά έχουν δημοκρατικές αντιλήψεις και για μένα μπράβο στο κουράγιο τους να τις εκθέτουν. Αν όμως θέσετε όρο να φύγουν τα παιδιά από το Μοναστήρι, τότε σας χαιρετώ κι εγώ.

Ο π. Γεννάδιος λειτούργησε σαν πραγματικός άνθρωπος και πνευματικός πατέρας.

Τελευταία φορά που συνάντησα τον π. Γεννάδιο, ήταν λίγους μήνες πριν πεθάνει. Σπούδαζα τότε στην Αγγλία και όταν κατέβηκα στην

Αθήνα, τον επισκέφτηκα σε ένα παλαιοημερολογίτικο μοναστήρι, όπου τον γηροκομούσε ένας ιερωμένος, που υπήρξε κάποτε παραπαίδι του. Μου είπε ότι στην ηλικία ήταν λίγο πάνω από 73 χρονών. «Μόνο υπέφερα σε αυτή τη ζωή. Δεν κατάλαβα να υπάρχει κανένα νόημα γιατί να ζω. Γεννήθηκα ορφανός και παρέμεινα όλα αυτά τα χρόνια ορφανός από την ίδια τη ζωή».

- Πατέρα Γεννάδιε, είπα, αν υπάρχει άλλη ζωή, ήσουν τόσο καλός άνθρωπος, που θα πας στον παράδεισο, για την καλοσύνη που έδειξες σε μένα και τον Ζήση και μόνο γι' αυτό.
- Ποιον παράδεισο παιδί μου κι εκεί θα ζήσω τη δεύτερη κόλαση.

μονοπάτι*

Βράχοι, αητοί και σύδεντρα
Κρατούν κρυμμένα σήμαντρα
Κι ηχούν, κι ηχούν τη νιότη μου
Φίλε και πατριώτη μου

Κάποτε σ' όνειρο λειψό
-μισόσβηστο καντήλι-
μου φέρανε την Καλυψώ
με τη βαθεία καμπύλη.

Μα εγώ ζητούσα στους ναούς
στης Έφεσος τους ουρανούς
τα σκαλισμένα γράμματα
στα κρεμασμένα τ' άρματα.

Μήπως κι εγώ στις μυρουδιές
σε αυτόν εδώ τον κόσμο
με του μυαλού τις σαϊτιές
προσθέσω λίγο δυόσμο.

Τώρα που κόβουν τον καιρό
στα δυο οι Συμπληγάδες
το περιστέρι στο φτερό
πληγώνουν οι Σταγιάδες.

Και αργότερα σε καπηλεία
και σε γυναικωνίτες
Κίρκες μου σήναν τη θηλιά
και τέντωναν σαΐτες.

Και μελετούσα στα νερά
τα σκοτεινά και φανερά
ποτάμια του ανέμου
τ' ακήρυχτου πολέμου.

Μα πώς τον κόσμο να ισιώσεις
όσες και αν κάνεις εξισώσεις...
Ο κόσμος είναι μονοπάτι
σ' ενός καλόγερου το μάτι.

* Ποίημα του φίλου μου εκπαιδευτικού και ποιητή, Ηλία Αναγνώστου, που το εμπνεύστηκε διαβάζοντας το παραπάνω κείμενο.